

ЛІКІ І ЛІЧБЫ Ў СЛАВЯНСКАЙ УРБАНАНІМІІ: НАБОР, СІМВОЛІКА, АСАБЛІВАСЦІ ФУНКЦЫЯНАВАННЯ

Ключавыя словы: лік, лічба, сімволіка, славянская урбананімія, тапаніміка

У наш час параўнальна-супастаўляльная анамастыка займае ўсё большую прастору лінгвістычнай тэорыі. Яе лінгвістычная значнасць праяўляецца ва ўсіх сферах жыцця: мы вольна ці міжволі праводзім супастаўленне іншамоўнай анамастычнай сістэмы з роднай.

Ва ўрбананіміі як частцы агульнай лексічнай сістэмы знаходзяць адлюстраванне з'явы культуры ў самым шырокім сэнсе. Побач з тымі адзінкамі, якія часта разглядаюцца і добра вывучаны, у ёй прадстаўлены і тыя, якія па розных прычынах пакуль заставаліся за рамкамі ўсебаковага лінгвістычнага аналізу. Да разраду такіх элементаў адносяцца назвы ўнутрыгарадскіх аб'ектаў, што ўключаюць у свой склад лікі і лічбы.

Актualityнасць іх даследавання абумоўлена як унутры-, так і пазамоўнымі фактарамі: па-першае, вывучэнне лічбаў, якія знайшлі адлюстраванне ва ўнутрыгарадскіх назвах, садзейнічае лепшаму разуменню сімволікі народнай культуры, гісторыі, быту народа, яго рэлігійна-міфалагічных уяўленняў; па-другое, усебаковае апісанне ўрбананіміі славян дазволіць выявіць прынцыпы і традыцыі іменавання ўнутрыгарадскіх аб'ектаў; устанавіць фактары, якія ўплываюць на характар афармлення ўрбананімаў; суаднесці міжмоўныя адпаведнікі ўжывання лікаў і лічбаў у складзе ўнутрыгарадскіх назваў.

Матэрыялам даследавання паслужылі сучасныя ўрбананіміконы гарадоў Беларусі, Польшчы, Балгарыі і часткова Расіі; былі выкарыстаны тапанімічныя слоўнікі (Fiedorowicz, Kietliński, Maciejczuk, 2012; Handke, 1998; Supranowicz, 1995), электронныя рэсурсы, турысцкія даведнікі, карты (Электронныя, 2017).

Мэта даследавання — вызначэнне месца і ролі лікаў і лічбаў ва ўрбананімічных сістэмах Слав'і.

Характар даследаванага магэрыялу дыктусе і асноўны метадалагічны прыём, заснаваны на тым, што сінхранічны ўвогуле падыход да вывучэння ўрбанонімаў і віконімаў славянскіх краін у пэўных прапорцыях спалучаецца з дыяхранічным. Для дасягнення мэты ў артыкуле выкарыстаны наступныя метады: дэскрыптыўны, параўнальна-супастаўляльны, арэальны, элементы статыстычнага аналізу.

Узнікненне паняцця ліку, якое звязваюць з практычнымі патрэбамі людзей, што ўскладняліся ў працэсе развіцця чалавецтва, адносяць да глыбокай старажытнасці. Так, Арыстоцель сведчыў, што ніфагарэйцы ў ліках бачылі „прычыну і пачагак” рэчаў, а ў адносінах лікаў — аснову ўсіх адносін у свеце. Лікі, на думку ніфагарэйцаў, надаюць свету ўпарадкаванасць і робяць яго космасам.

Лічбы, у сваю чаргу, — гэта сімвалы або графічныя знакі, з дапамогай якіх запісваюцца лікі. Паняцце “лічба” выкарыстоўваецца ў розных навуках, не толькі ў магэмагыцы, але і ў стагыстыцы; у нумералогіі, дзе яно надзяляецца асобым містычным сэнсам і нават лічыцца, што некаторыя з лічбаў здольныя прыносіць поспех і ўдачу; у лінгвістыцы. У анамастыцы, якая з’яўляецца часткай лінгвістыкі, вельмі шырока выкарыс тоўваюцца лікі і лічбы ў самых розных тэкстах: антрапанімным (у прозвішчах), айканімным (у назвах паселішчаў), урбананімным (у назвах лінейных аб’ектаў) і іншых.

З усіх пералічаных менавіта ўрбананімія — той сектар анамастычнай прасторы, дзе лічбы арымалі распаўсюджанне ва ўсіх славянскіх народаў.

Лічбы ў славянскіх урбананіміконах можна сустрэць, па-першае, у складзе нумерагўнага тыпу назваў вуліц; завулкаў, праездаў, мікра-раенаў; па-другое, ва ўрбанонімах, якія паходзяць ад назваў гістарычных падзей, што адбыліся ў пэўны дзень каляндара, і святаў; па-трэцяе, у найменнях лінейных аб’ектаў, асновай для ўтварэння якіх сталі назвы гадавін; па-чацьвертае, у назвах, дадзеных у гонар венцаносных асоб і людзей, якія зрабілі свой унесак у гісторыю дзяржавы і народа.

Нумератыўны тып урбананімаў пашыраны найперш у балгараў і беларусаў. Найчасцей лічбы ў складзе ўнугрыгардскіх назваў мы знаходзім сярод гадонімаў. Адрозна трэба адзначыць, што „чысты” нумерагўны тып урбананімаў, які фарміруецца з лічэбніка і геаграфічнага тэрміна (далей ГТ), можа існаваць у дзвюх мадэлях: а) парадкавы лічэбнік + ГТ (760-та ул. — Сафія — тут і далей назвы вуліц дадзены ў арыгінальным напісанні) і б) ГТ + колькасны лічэбнік з нумарным знакам (*праезд № 1* — Орша, РБ). Назвы першай мадэлі пераважаюць у Балгарыі. Так, у паказальніку паштовых кодаў Сафіі 2010 г. змешчана шмат такіх назваў вуліц: *1-ва ул., 23-та ул., 57-ма ул.* і інш. (Указател, 2010, с. 171–174). Даволі многа

іх таксама ў Плоўдзіве (параўн.: *улица 1-ва, улица 51-ва, ул. 34-та* і інш.). Сустрэкаюцца яны і ў асобных гарадах Беларусі, напрыклад, у Віцебску, дзе да гэтага часу існуе 13 ліній (*1-я лінія, 2-я лінія, 3-я лінія* і інш.), у Гомелі (*8-я вул.*). У XIX ст. такія назвы былі зафіксаваны таксама ў Мінску (праіснавалі тут да 1970-х гг.) і Магілёве. Есць яны ў Кіеве, Санкт-Пецярбургу. І ўсё ж такія ва ўсходніх славян цяпер гэта закрытыя групы ўрбананісных адзінак, якія не папаўняюцца новымі ўтварэннямі. Што да заходніх славян, то на пачатку XXI ст. у большасці гарадоў назвы „чыстага” нумерагэаграфічнага тыпу адсутнічаюць. З неславянскіх народаў такая мадэль у сярэдзіне мінулага стагоддзя прэвалювала над усімі астатнімі ў Злучаных Штатах Амерыкі, дзе, па дадзеных Д. Сцюарта, амаль у палове гарадоў ЗША функцыянавалі нумарныя назвы вуліц, якія часта перавышалі сотню (Stewart, 1945, p. 248).

Звяртае ўвагу і тое, што намі не адзначана, каб агульная колькасць назваў з лічбавым кампанентам перавышала 1000. Гэта дагэтуш таксама інфармацыя пра кіеўскую ўрбананісную сістэму, дзе найменні, што даваліся пасля Вялікай Айчыннай вайны вуліцам у розных раёнах горада без строгай паслядоўнасці, з пропускам нумароў, дасягалі лічбавага абзначэння 926. Выкарыстаныя для часовага функцыянавання, з 1979 г. яны пачынаюць пераймяноўвацца.

Як можна заўважыць па прыкладах, у назвах лінейных аб’ектаў ужываюцца арабскія лічбы, у назвах кварталаў і мікрараёнаў — арабскія і рымскія. Параўнаем: *Поудзень-1* — мікрараён у Віцебску, РБ; *Зялены Луг-4* — мікрараён у Мінску, *Младост, IV кв.; Надежда, V кв.* — Сафія і гэтак далей.

Як вядома, сучасная дзесяцірычная сістэма вылічэння была заснавана на арабскіх лічбах, веды пра якія трапілі ў Еўропу ў XIII ст. Да гэтага еўрапейцы карысталіся рымскай сістэмай лічбаў.

Разважанні над пытаннем, чаму ў гаданіміі выкарыстоўваюцца арабскія лічбы, а ва ўнутрыгарадскай хараніміі — пераважна рымскія, дазваляюць выказаць думку, што ў першым выпадку галоўнае значэнне мае колькасць аб’ектаў, а ў другім — парадак увядзення ва ўжытак, і гэта тое, што аб’ядноўвае ўсе славянскія ўрбананіміконы.

Нумератыўна-змяшаныя тыпы ўнутрыгарадскіх назваў. Да групы нумератыўна-змяшаных адносяцца нумератыўна-атрыбутыўны (*ул. Poprzeczna 1, ул. Poprzeczna 12* — Варшава), нумератыўна-генітыўны (*1-я — 8-я вул. Змітрака Бядулі* — Віцебск) і нумератыўна-намінатыўны (*1-и пер. Подснежники, 2-и пер. Подснежники* — Смаленск, РФ, *1-и пер. Михалово* — Мінск) тыпы, аб’яднаныя наяўнасцю ў іх складзе парадкавага лічэбніка, які нясе на сабе нагрузку асноўнага адрознівальніка ўнутрыгарадскіх тапаграфічных аб’ектаў. Калі першы з іх функцыянуе ў гара-

дах ўсходніх і часткова заходніх славян і адсутнічае ў паўднёвых, то другі і трэці маюць выключна ўсходнеславянскую (і больш за тое — рускую) арыентацыю. Прасторавыя перавагі можна прасачыць па беларускім урбананіміконе, дзе ў размеркаванні такіх назваў дакладна вылучаюцца тры зоны. Паўночны ўсход краіны, які мяжуе са Смаленшчынай, характарызуецца самым высокім працэнтам утрымання назваў гэтых тыпаў (у Віцебску, па нашых падліках, іх каля 50% ад усіх гадонімаў), захад — самым нізкім (у Брэсце каля 13%), на астатняй тэрыторыі — ад 15% у Гродне, каля 21% у Мінску і Магілёве да больш за 22% у Гомелі.

Нярэдка асобнымі даследчыкамі выказваецца меркаванне, у адпаведнасці з якім нумератыўна-змяшаныя назвы — гэта параджэнне савецкай улады, што не мае пад сабой ніякіх падстаў: першыя нумерагэўныя найменні на тэрыторыі сучаснай Беларусі, напрыклад, з’явіліся напрыканцы XIX ст. і хутка пачалі памнажацца. Дасгадкава прывесці дадзеныя па адным горадзе — Віцебску, каб у гэтым пераканацца: 1889 г. — 24; 1904 г. — 44; 1924 г. — 55; 1957 г. — найвялікшая колькасць і своеасаблівы рубаж — 432 адзінкі. З гэтага часу пачаўся працэс адыходу ад названай намінацыйнай практыкі (1988 г. — 405 назваў указаных тыпаў, 2017 г. — 371), у выніку чаго ўсё часцей пад перайменаванне пачалі трапляць менавіта такія назвы.

Існуе некалькі прычын гэтага. Першая з іх — спроба адысці ад “валявога” ўмяшальніцтва ў працэс намінацыі ўнутрыгарадскіх аб’ектаў, асабліва на пачатку XXI ст. Па-другое, нягледзячы на пэўную зручнасць пошуку нумарных вуліц у горадзе, яны грашаць аднастайнасцю, а нумерагэўнагенітыўныя — яшчэ і этычнымі праблемамі: *1-и пер. Горького, 2-и пер. Горького...* (Смаленск). Па-трэцяе, адсутнасць той паспешнасці, з якой ажыццяўлялася будаўніцтва гарадоў пасля Вялікай Айчыннай вайны.

У якасці прамежкавага падсумоўвання адзначым, што просты нумерагэўны тып назваў у другім дзесяцігоддзі XXI ст. пануе ва ўрбананімічных сістэмах паўднёвых славян, складаны — ва ўрбананіміконах усходніх славян (за выключэннем украінскага). Дарэчы, яшчэ ў 1981 г. Л.І. Колакалава адзначала, што ў кіеўскай урбананіміі складаныя, гэта значыць нумерагэўна-змяшаныя, урбананімы з лічбавымі кампанентамі не функцыянуюць, за выключэннем традыцыйных найменняў чагырнаццаці ліній прыгарада Пушчы-Водзіцы (Колоколова, 1980, с. 92–93), якія па дадзеным параметры ў пэўным сэнсе супрацьпастаўлены. Што да заходніх славян, то ў іх населеных пунктах унутрыгарадскія аб’екты звычайна не нумаруюцца.

Пры гэтым простыя і легкія для запамінання, назвы з лічбавымі кампанентамі ў складзе з цягам часу перетвараюцца ў сімвалы: з іх дапамогай чалавек спрабуе зрабіць бачнымі і пазнавальнымі свае ідэі. Яны — сімвал

актыўнай забудовы, вынік увасаблення ў жыцце новых мікрараёнаў, якія звычайна чарціліся разам з нумарамі вуліц яшчэ да таго, як пэўная частка горада была забудавана.

Урбананімы, асновай для ўтварэння якіх сталі лікі, звязаныя з гістарычнымі падзеямі і святамі. Такія назвы ўключаюць лікі, звязаныя з гістарычнымі падзеямі, якія адбыліся ў пэўны дзень календара, і святамі.

Як у беларускай, так і ў балгарскай сістэме гарадскіх тапонімаў можна назіраць функцыянаванне найменняў, звязаных з важнымі гістарычнымі датамі нацыянальнай гісторыі. Пры гэтым у беларускай урбананімнай сістэме сваёй распаўсюджанасцю вылучаюцца адзінкі, матываваныя: а) датамі святкавання дзён вызвалення гарадоў ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў у гады Вялікай Айчыннай вайны: *завул. 11-га Ліпеня* — г. Полацк, *вул. 26-га Ліпеня*, *завул. 26-га Ліпеня* — г. Віцебск, *вул. 3 Ліпеня* — г. Глыбокае, *вул. 12 Ліпеня* — г. Шчучын, *вул. 13 Ліпеня* — г.п. Радунь (цікавы факт, таму што лік 13 лічыцца самым нешчаслівым лікам, і звычайна яго пры намінацыі мінаюць. Наадварот, для жыхароў г.п. Радунь 13-га ліпеня 1944 г. стаў днём вызвалення ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў) і інш.; б) датамі святкавання Дня горада: *вул. 28 Ліпеня* — г. Брэст; *вул. 3 Верасня*, *завул. 3 Верасня* — г. Мінск; в) датай Дня незалежнасці: *вул. 3 Ліпеня* — г. Магілёў; г) датай уз'яднання ўсходняй часткі БССР і Заходняй Беларусі: *вул. 17 Верасня* — г. Брэст, Гродна, г.п. Гарадзішча і інш.; д) датай разгону шэсця пецябургскіх рабочых да Зімяга палаца: *вул. 9 Студзеня* — г. Брэст, *вул. 1905 года* — г.п. Копысь і інш. Дарэчы, наконт апошняй назвы трэба адзначыць, што выкарыстанне ў якасці наймення лінейнага аб'екта лічбы года (без дня і месяца) не атрымала распаўсюджання на тэрыторыі Беларусі.

Сярод назваў вуліц, дадзеных у гонар памятных падзей, ёсць таксама даты дзяржаўных святаў: *вул. 9 Мая* — г. Бабруйск, Ваўкавыск і інш.; *вул. 8-га Сакавіка* — г. Браслаў, Лепель, Орша, Полацк і шмат інш.; *завул. 8-га Сакавіка* — г. Віцебск; *вул. 1 Мая* — г. Брэст, Гродна, Ліда, *вул. 1-га Мая* — Браслаў і інш.; *вул. 7 Лістапада* — г. Ліда.

У балгарскім урбананіміконе знаходзім у першую чаргу назвы, звязаныя з балгарскім нацыянальна-вызваленчым рухам: *ул. 3-ці Март* (нацыянальнае свята Балгарыі), *ул. 9-ці Септември* (народнае паўстанне 1944 г.), *ул. 6-ці Септември* (дзень аб'яднання Балгарыі ў выніку народнага паўстання 1885 г.) — г. Плоўдзіў, Сафія; *ул. 22-ри Септември* (дзень незалежнасці Балгарыі) — г. Сафія; *ул. 23-ці Декември* (дзень вызвалення Сафіі), *ул. 20-ці Април* (паўстанне за вызваленне Балгарыі); *ул. 11-ці Август* (апошняя марская бітва руска-турэцкай вайны); *ул. 15-ці Ноември* (15.11.1990 г. краіна атрымала назву Рэспубліка Балгарыя) і інш.

Захаваліся ў Сафії і Бургасе назвы *ул. 1 Маі, ул. 9-ты Маі*.

Зразумела, што ў польскай урбананімнай сістэме лічбы ў назвах лінейных аб'ектаў рэпрэзентуюць падзеі, знамянальныя для гісторыі Польшчы: а) прыняцце Канстытуцыі 3 Мая 1791 г.: *ал. 3 Maja* — г. Варшава, *ул. Konstytucji 3 Maja* — г. Шчэцін; б) Андрусаўскае перамір'е і заканчэнне IV польска-рускай вайны: *ул. 30 Stycznia* — г. Гожуў Велькапольскі; в) вызваленне горада ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў: *ул. 17 Stycznia* — г. Варшава, *ул. 27 Lipca* — г. Беласток; г) польскае нацыянальнае паўстанне 1830–1831 гг.: *ул. 29 Listopada* — г. Варшава; д) Дзень незалежнасці Польшчы: *ул. 11 Listopada* — г. Варшава; е) дзень польскай арміі: *ул. 15 Sierpnia* — г. Варшава; ж) дзень атамнай бамбардзіроўкі Хірасімы: *ул. 6 Sierpnia* — г. Варшава і іншае.

Супастаўленне выкарыстаных у прыведзеных тыпах назваў лікаў паказвае, што з усёй іх разнастайнасці задзейнічаны толькі лікі першых трох дзясяткаў. Расклаўшы лікі на лічбы, з якіх яны складаюцца, заўважым, што ў беларусаў колькасна пераважаюць 1, 3, 2, 9; у палякаў — 1, 2, 3, 7, 5; у балгараў — 1, 2, 3. Наборы супадаюць у лічбах 1, 2, 3, „паслядоўнасць якіх амаль паўсюдна ўяўляецца як адзінства (1), дваістасць (2) і сінтэз ($1 + 2 = 3$)” (Трэспддер, 2001, с. 415). Пакуль цяжка вызначыць прычыну такой з'явы, але, магчыма, варта ўзгадаць думку найвялікшых магэматыкаў і філосафаў Старажытнага Вавілона, Старажытнай Грэцыі і пазней Індыі, што лікі могуць дэманстраваць прынцыпы, на якіх заснаваны сусвет, а таксама законы часу і прасторы. Як вядома, „у традыцыйнай культуры славянскіх народаў не ўсе лікі маюць аднолькавае зместавае нападзенне”, сваю спецыфічную трактоўку (Крук, 2003, с. 107). Так, неабходна адзначыць асіметрыю ўжывання ліку *сем* у польскай і балгарскай гаданіміях, што выглядае цікава на фоне таго, што ў заходнеславянскім гаданімным фондзе *сем* з'яўляецца ўлюбёным лікам. Дарэчы, не задзейнічана *сямерка* і ў балгарскай ідыяматыцы. Прычыну гэтага асобных даследчыкі бачаць у тым, што „ў балгарскай традыцыйнай культуры *седем* актыўна выкарыстоўваецца ў сімваліцы нехрысціянскіх рэлігій (юдаізму, ісламу) і суадносіцца часцей з правым членам апазіцыі „свае”/„чужое” (Нванов, Супрун-Белевіч, 2007, с. 54–55). Цікава, што і ў фальклорных балгарскіх тэкстах гэты лік устойліва прывязаны да сімвалікі не засвоенай чалавекам, часта варожай яму прасторы. Супадзенне прыведзеных набораў (1, 2, 3) у трох народаў невыпадковае, яно сведчыць, што гэтыя лікі асабліва пазначаны ўвагай беларусаў, палякаў і балгараў.

Найменні лінейных аб'ектаў, асновай для ўтварэння якіх сталі назвы гадавін. Асобнае месца ў групе найменняў унутрыгарадскіх аб'ектаў, што ўключаюць у свой склад лічбы, займаюць

адзінкі, базай для ўтварэння якіх сталі назвы гадавін. Разгледжаны матэрыял сведчыць, што ў беларускай урбананімнай сістэме гэтая група ўключае назвы, у асноўным матываваныя дзесяцігадовымі гадавінамі (ад 10-ці да 70-ці) а) Кастрычніцкай рэвалюцыі 1917 г. (да гэтага часу самая шматлікая падгрупа): вул. 40 гадоў Кастрычніка, завул. 40 гадоў Кастрычніка — г. Бабруйск, вул. 50 гадоў Кастрычніка — г. Дзятлава, г.п. Бялынічы, вул. 60 гадоў Кастрычніка — г.п. Зельва, вул. 70 гадоў Кастрычніка — г. Чавусы, Гарадок, г.п. Бешанковічы, завул. 70 гадоў Кастрычніка — г.п. Бялынічы і інш.; б) перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне: вул. 30 гадоў Перамогі — г. Магілёў, Глыбокае, Дуброўна, вул. 40 гадоў Перамогі — г. Гродна, вул. 50 гадоў Перамогі — п. Чонкі; в) дзяржаў СССР і БССР: вул. 30 гадоў БССР — г.п. Копысь, вул. 50 гадоў БССР — г. Бабруйск, вул. 70 гадоў БССР — г. Дзятлава, вул. 50 гадоў СССР — г. Гарадок, вул. 60 гадоў СССР — г. Чавусы; г) УЛКСМ (Усесаюзнага Ленінскага Камуністычнага Саюза Моладзі) і ЛКСМБ (Ленінскага Камуністычнага Саюза Моладзі Беларусі): вул. 40 гадоў УЛКСМ — г. Жалудок, вул. 50 гадоў УЛКСМ — г. Баранавічы, Бабруйск, вул. 50 гадоў ЛКСМБ — г. Дзятлава; д) гістарычнай падзеі: вул. Абароны Горада — г. Магілёў; е) гістарычнага мерапрыемства: вул. 10-ы З'езд Саветаў — г. Бабруйск. Рэдка ў гарадах Беларусі фіксуюцца стагадовыя і тысячагадовыя гадавіны, якія, дарэчы, маюць як семантычную, так і структурную асаблівасці. Па-першае, гэта заўсёды гадавіны заснавання населенага пункта, а па-другое, маюць фіналь *-годдзя*, параўн.: вул. 350-годдзя Мер — г. Мёры, вул. 700-годдзя Кобрына — г. Кобрын, вул. 900-годдзя Мінска — г. Мінск, пл. 1000-годдзя Віцебска — г. Віцебск.

Заўважна бяднейшы ў адносінах да прыведзенай разнавіднасці назваў унутрыгарадскіх аб'ектаў польскі ўрбананімікон, дзе пры гэтым сустракаюцца дзве формы прэзентацыі інфармацыі: пра гадавіны заснавання гарадоў — арабскімі (*al. 500-lecia, ul. 700-lecia Torunia* — г. Торунь), пра формы дзяржаўнасці — рымскімі і арабскімі (*ul. XXX-lecia PRL, ul. XXV-lecia PRL* — г. Гожуў Велькапольскі, Беласток, *al. 1000-lecia Państwa Polskiego* — г. Беласток) лічбамі.

Як бачым, галоўнымі адрознымі прыкметамі беларускіх і польскіх намінаў такога кшталту з'яўляюцца: 1) сістэма ўяўленняў і ідэй: ідэалагізаванасць у беларусаў і нацыяналізаванасць у палякаў; 2) часовае вымярэнне гадавін: пераважна дзесяць гадоў у беларусаў і сто гадоў у палякаў; 3) кола аб'ектаў: у беларусаў гадавіны: а) гістарычных падзей, б) дзяржаўных аб'яднанняў, в) палітычных арганізацый, г) мерапрыемстваў, д) існавання гарадоў; у палякаў: а) формы дзяржаўнасці, б) заснавання гарадоў.

Нарэшце, яшчэ адзін тып унутрыгарадскіх лічбавых тапанімічных адзінак складаюць назвы, дадзеныя ў гонар сусветна вядомых

асоб і груп людзей, якія зрабілі свой унесак у гісторыю дзяржавы і народа.

У беларусаў пры адзінкавай прадстаўленасці назваў першай з названых разнавіднасцей (напрыклад, у г.п. Сапоцкін Гродзенскай вобласці зафіксавана *вул. Яна Паула II*) актыўна функцыянуюць найменні другой, якія звычайна прысвойваліся ў гонар: а) вайсковых злучэнняў і фарміраванняў, што прымалі ўдзел у абароне ці вызваленні пэўных паселішчаў ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў у гады Вялікай Айчыннай вайны: *вул. 33-й Арміі, вул. 39-й Арміі, вул. 43-й Арміі* — г. Віцебск; *вул. 20-й Дывізіі, завул. 20-й Дывізіі* — г. Баранавічы; *вул. 129-й Арлоўскай Дывізіі, завул. 129-й Арлоўскай Дывізіі* — г. Валкавыск; *вул. 6-й Гвардзейскай Арміі* — г. Полацк і інш.; б) іншых груп людзей у ваенны ці мірны час: *вул. 23-х Гвардзейцаў* — г. Полацк, *завул. 4-х Адважных* — г. Бяроза і інш.

Усе пералічаныя назвы — гэта не толькі памяць пра мінулае, яны набылі яркую сімволіку моцы духу, вынослівасці чалавека, нервовай выгрымкі, духоўнай сілы.

Некалькі больш шырока прадстаўлены найменні першай разнавіднасці ва ўрбаніміі балгар (*ул. Цар Симеон I* — г. Бургас, Плоўдзіў; *ул. Цар Иван Асен II, ул. Борис I, бульвард Цар Борис III Обединител, ул. Княз Борис I* — г. Плоўдзіў, Сафія, *бульвард Цар Борис III, ул. Папа Иоан Павел II* — г. Сафія і інш.) і палякаў (*al. Jana Pawła II, ul. Jana III Sobieskiego* — г. Беласток і інш.). Такія назвы сталі сімвалам „сваіх” пачаткаў і асноў гісторыі дзяржавы і народа.

Што да другой з разнавіднасцей, то яны актыўна функцыянавалі ў польскіх і балгарскіх урбаніміконах 1980–1990-х гадоў (параўн.: *ул. 1-szej Armii Wojska Polskiego, ул. 42 Pulku Piechoty, Rondo 10 Pulku Ulanów Litewskich* — г. Беласток, *ул. II Armii* — г. Зялена Гура, *ул. 2 Armii WP, ул. 1 Praskiego Pulku, ул. 21 Pulku Piechoty Dzieci Warszawy, ул. 36 Pulku Piechoty Legii Akademickiej* — г. Варшава і інш.), на пачатку XXI ст. сталі непрадуктыўнымі, шмаг якія перайменаваны (напрыклад, *ул. 1-ва Българска армия* ў г. Сафія перайменавана ў *ул. Просвета*).

ЗАКЛЮЧЭННЕ

Такім чынам, нягледзячы на адрозненні, якія існуюць ва ўжыванні найменняў з лічбавым кампанентам, утварэнне іх неабходна аднесці да анамастычных універсальных.

Нягледзячы на супадзенні ў прадстаўленасці розных груп, кожная з урбанімічных сістэм мае свае асаблівасці, якія звязаны са спецыфікай са-

міх славянскіх моў, а таксама традыцыямі імянавання ўнутрыгарадскіх аб'ектаў, што склаліся ў даследаваных краінах.

Супастаўленне тэматычных груп урбананімаў дазваляе сцярджашь, што падсістэмы „чыста” нумерагэўных назваў якасна больш падобныя паміж сабой у Балгарыі і Беларусі, а нумерагэўна-змяшаных — у Беларусі і Польшчы. Больш прыцягваюцца адна да другой падсістэмы ўрбананімаў Польшчы і Балгарыі, утвораныя ад назваў гістарычных падзей і імен сусветна вядомых асоб і груп людзей, якія зрабілі свой унёсак у гісторыю дзяржавы і народа. Што датычыць найменняў лінейных аб'ектаў, асновай для ўтварэння якіх сталі назвы гадавін, то ў гэтым больш падобныя ўрбананімнаыя сістэмы Польшчы і Беларусі. Галоўнае ў іх — праекцыя „новага” ўспрымання на яго „старыя” ідэі, узнікненне на гэтай аснове пераклічкі сэнсаў і як вынік — з'яўленне новых асацыяцый.

Назвы вуліц з лічбавым кампанентам у складзе, на першы погляд добра вядомыя нам, маюць або мелі больш глыбокія і прыцягальныя асацыяцыі і сэнсы, чым мы маглі б цяпер гэта ўявіць; ствараюць аўру нацыянальнага духу. З'яўляючыся часткай нацыянальнай культуры і акумулюючы каштоўнасна-значныя факты мінулага і сучаснасці, яны дапамагаюць ствараць у чалавека адчуванне дачынення да роднай зямлі, да родных каранёў, садзейнічаюць захаванню традыцый.

Вынікі аналізу сведчаць, што ўнутрыгарадскія назвы выступаюць у якасці сімвала, які заключае пэўную ідэю. Шмаг якія сімвалы ўвабралі ў сябе не толькі старажытныя, але і новыя ўяўленні чалавека аб космасе, сваім месцы ў ім. У славянскіх найменнях рэпрэзентуюцца наступныя асноўныя ідэі: нацыянальная, гуманістычная, камуністычная, культурна-асветніцкая. Уздзеянне такіх экстралінгвістычных фактараў, як палітычны лад, ідэалогія, рэлігійная свядомасць, традыцыі, у рознай ступені адбілася на дамінаванні пэўнай ідэі ў кожнай з аналізаваных краін, у кожным канкрэтным горадзе. У беларускай урбананімнай сістэме дамінуюць сімвалы гуманістычнай і камуністычнай ідэі. У польскай урбананімнай сістэме найбольш распаўсюджанымі з'яўляюцца найменні-сімвалы, што ілюструюць нацыянальную і культурна-асветніцкую ідэі. Балгарскі ўрбананімікон у пераважнай большасці ўключае ў свой склад адзінкі-сімвалы, што адлюстроўваюць ідэю вызваленчай барацьбы балгарскага народа за сваю незалежнасць.

Разгадкаванне сімволікі, схаванай у назвах вуліц з лічбавымі кампанентамі, дазваляе прасачыць агульнае паміж славянскімі культурамі і адчуць непарыўную сувязь, якая знітоўвае славян у адзінае цэлае.

ЛІТАРАТУРА

- Иванов, К. И., Супрун-Белевич, Л.Р. (2007). Семантика и функции нумеративов в болгарском ндноматке. Южнославянские языки в их истории и современном состоянии: сб. науч. ст. Минск: Изд. И. П. Логвинов.
- Колоколова, Л. И. (1980). Словопроизводная структура топонимов адресного функционирования: Иазвания улиц города Киева. Русское языкознание, 2, с. 87–94.
- Крук, Я. (2003). Сімволіка беларускай народнай культуры. Минск: Беларусь.
- Тресиддер, Дж. (2001). Словарь символов. Пер. с англ. С. Палько. Москва: ФАИР-ПРЕСС.
- Указател (2010). Указател на пощенските кодове за София. София.

- Fiedorowicz, T., Kietliński, M., Maciejczuk, J., (2012). Białostockie ulice i ich patroni. Białystok: Wyd. Prymat.
- Iandke, K. (1998). Słownik nazewnictwa Warszawy. Warszawa : SOW.
- Stewart, D. P. (1945). Name on the Land. New York: Editions for the Armed Services.
- Supranowicz, E. (1995). Nazwy ulic Krakowa. Kraków: Wyd. IIP PAN.

Электронныя (2017). Электронныя рэсурсы, турысцкія даведнікі, карты:

- Карта Варшавы с улицами и домами (2017) [Электронны рэсурс], kartaline.ru/karta-varshavi--1699.html
- Карта Кракова. (2017). [Электронны рэсурс], <http://kartaline.ru/karta-krakova--6332.html>
- Карта Пловдива падрабная. (2017). [Электронны рэсурс], <http://world-yandex-karty.ru/plovdiv>
- Спісок улиц Витебска. (2017). [Электронны рэсурс], <http://www.evitebsk.com/wiki/>
- Спісок улиц Гомеля. (2017). [Электронны рэсурс], <http://wiki-linki.ru/Page/1683848>
- Спісок улиц города Смоленска. [Электронны рэсурс], <http://www.street-viewer.ru/smolensk/street/>
- Спісок улиц Кракова по алфавиту. (2017). [Электронны рэсурс], <https://yandex.by/search/?text>
- Спісок улиц Минска. (2017). [Электронны рэсурс], <http://ru.eminsk.wikia.com/wiki/>
- Улицы города Брест. (2017). [Электронны рэсурс], <http://brest.wikimapia.org/streets/>
- Улицы города Гродно. (2017). [Электронны рэсурс], <http://hrodna.wikimapia.org/streets/>
- Улицы города Могилев (2017). [Электронны рэсурс], <http://mahiljow.wikimapia.org/streets/>

СКАРАЧЭІІІ

вул.	— вуліца	al.	— aleja
г.	— горад	ul.	— ulica
завул.	— завулак		
інш.	— іншае		
кв.	— квартал		
пер.	— переулок		
ул.	— улица		

SUMMARY

NUMBERS AND FIGURES IN SLAVIC URBANONYMY: COMPOSITION, SYMBOLICS, FUNCTIONING FEATURES

As part of a general lexical system, urbanonymy reflects cultural phenomena in a broad sense. Alongside often discussed and well-studied lexical units, there are other urbanonyms that have been neglected by researchers for various reasons. Intra-city names containing numbers and figures belong to this neglected category.

The aim of the study is to define the role of numbers and figures in Slavic urbanonymic systems. The research material is comprised of the contemporary urbanonymy of cities in Belarus, Russia, Poland and Bulgaria; toponymic dictionaries, electronic resources, tourist guides, maps and atlases have been used.

The author demonstrates the shared and specific features of the numbers and figures used in the Belarusian urbanonymic system, as compared to that of Russia, Poland and Bulgaria. The symbolic meaning of these figures in the Slavic urbanomasticon is also discussed.

In spite of the existing differences in the use of names with a numerical component, their composition can be treated as a universal onomastic process. Street names containing figures are part of national culture, as they call to mind important national events or facts, both past and present. This helps individuals cultivate a personal sense of belonging to their native land, thus contributing to the preservation of tradition.

Key words: number, figure, Slavic urbanonymy, symbols, toponymy